

AUG. 9286 - 9299

MOWA

J. W. JMći Pana CZACKIEGO Podczaszego Koronnego, z okazyi odkładania Projektu Wiary

Die 22. 8bris 1766. Anno miana.

RZecz okropnego y żałosnego podziwienia godna, że ochotne na zniesienie Prawa Konwokacyi 1764. dla Delegacyi Kommissarzow do Konstytucyi przez nas wstrzymowane dla boiaźni odmienienia Przysięgi onych, za ktorym dawnego narodowego nastąpiłoby wywrocenie rządzu, tudzież na kalkulacyą Kommissyi Skarbowych przez Kommissarzow, mimo opis teyże Konstytucyi zachodziło zezwolenie; teraz gdy idzie o ubespieczenie Wiary Swiętey Katolickiey przeciwko ustawicznym natarczywościom Dyssydentow, iakoby przez poważenie Prawa 1764. Ekonomiczne Materye naypierwsze *judiciariæ* Stanow Rzeczypospolitey poddaiącey *potestati*, tenże Projekt Wiary od Tronu W. K. Mci y od Stanow Rzeczypospolitey pochwalony, przez Xcia JMci Biskupa Krakowskiego czułego Pasterza, przezornego Senatora podany, dalszym Seymowania zostawiać czasom.

Miiam to, że ta poważna Materya Religii należeć może do Materyi Ekonomiki z przyczyny żądanego rozkrzewienia Rzemiosł y handlow, wszak ta była od Dyssydentow nayprzncypalnieysza przełożona pobudka. Miiam że Uniwersały W. K. Mci, Jnstrukcye nasze ucalenie Wiary prawowierney za naypierwszy myśli y pilności naszych wystawiły widok; ale idąc za nayistotnieyszemi prawdziwego Chrześcianina powinnościami, za przykładem Przodkow naszych, y owszem iuż w teraźnieyszym czasie przy spisaniu Konfederacyi, przy Konwokacyi y Elekcyi pokazanym, w obronie w każdym czasie y mieyscu, w ubespieczeniu iey przez naypierwsze punkta, znaiąc naywiększe na Wiarę Swiętą y Oyczyznę z rożności Wiar niebespieczeństwa, upraszam

A iak

iak nayusilniey Prześwietnych Stanow, aby iak naygłownieyszą Materyą wiążącą serca y umysły, dla ktorey życia y krew ofiarować iest naypożądańsza, naypierwszym ubespieczyć, y ocalić raczyli prawem. Niech będą w żywey naszey pamięci pamiętne Władysława Łokietka Krola naszego słowa: Polacy wolność nad życia y fortuny poważaią, a nad wolność Swiętą przeważaią Wiarę.

Już to nieuprzedzenie iakowe, nie boiaźń czcza y prożna, nie fanatyzm, do tey o całość Wiary pobudza, y przynagla troskliwości, komuż nie są wiadome usilne przez trzy Seymy Konwokacyi, Elekcyi, y Koronacyi, y w teraźnieyszym czasie zabiegi, y starania Dysiydentow, dla rozprzestrzenienia swych błędow y wolności, ktore dotąd wdziedziczona od wielkich Przodkow W. K. Mci, Jego pobożność, y Stanow gorliwość wstrzymowała, a gdy Synowie ciemności swych nieprzestaią prać, a iakże Synowie światłości czuwać niepowinni.

Potrzebna iest w tey mierze czułość, mała ta iskra prędko nieugaszona wielki y szkodliwy zawsze czyni pożar, mało tego kwasu prędko nieoddalonego całą zaraża massę, niewspominam Angielskiey, Szwedzkiey, Duńskiey, Szkockiey, Norwedzkiey y innych Krajow Historyi, okropne z zniszczeniem Wiary prawowierney, utraty wolności Narodowey, targnienia świętokradzkich rąk przeciwko Krolowi Angielskiemu Karolowi pierwszemu, y osadzenia Tronu Angielskiego Kromwelem Człowiekiem podłego urodzenia przez Dyssydentow zostawione przykłady; temi niebespieczeństwy potrzebney nas uczą ostrożności. Francya pod absolutnym Krola swego zostaiąca rządem, z rożności Wiar blisko dwochset Lat domową woyną zniszczona, ledwie od ostatniego upadku dzielnością Ludwika Czternastego rzeczą y Imieniem wielkiego przez wypędzenie Dyssydentow została, do obfitych handlow, Rzemiosł y bogactw przyszła, nie można tyle pożytkow obiecywać z rozkrzewionych handlow y Rzemiosł przez Dyssydentow, ile szkody iest y utraty, przez wzruszenia przez nich publiczney spokoyności.

Lecz y na Domowych niezbywa przykładach rozszerzaiących się odszczepieństw, samą dyssymulacyą prawowiernych, mieszaiących spokoyność publiczną, przeciwko Krolom y Rzeczypospolitey powstaiących, iaśnie to świadczy Władysława Jagiellona Statut w Wieluniu Roku 1424. przeciwko wśliźnioney y zaraz rozszerzoney Hussytow zarazie: *Quod cum sub dissimulatione præterire non debemus, imo arcemur Divinæ Legis perpetuis institutis pestiferos Hæreticorum errores, quos in Dei contemptum, & in Christianæ Fidei detrimentum, & enervationem, politiæque iacturam, iniqua perversorum corda conflaverunt, etiamsi quæcunque oporteret nos subire pericula, a finibus nostris propulsare &c.* Po śmierci tegoż Władysława Jagiellona ożyła taż Hydra Hussytow Sekta, swe błędy rozszerzaiąc, z zamieszaniem spokoyności publiczney, Dobra Biskupom z obowiązku swego napominaiącym gwałtownie odbierano, przed Władzami y Urzędami niechciano stawać, y dla tego to Stany Konfederacyą zawarły w Korczynie, Roku 1438. przeciwko Heretykom, Ich utrzymuiącym, y nieposłusznym Prawom.

Już zupełna była aż do Zygmunta pierwszego wewnętrzna spokoyność, Odszczepieńcy iey nie mieszali, wzruszone tylko w Gdańsku zamieszanie w Roku 1525. z prześladowaniem Katolikow, z sprofanowaniem Kościołow na Zbory obroconych, naczynia Swiętych, zrzuceniem, Katolikow wszystkich z Urzędow, mocą woysk Rzpltey y Xiążąt Pomerańskich Siestrzeńcow swoich od tego wielkiego y świątobliwego Krola uspokoione; Tenże Zygmunt pierwszy wyrokiem swoim do Piotra Kmity Kasztelana Sendomierskiego, Marszałka Koronnego Starosty Krakowskiego wydanym ostrzegł pilnie, aby przeciwnym Wierze Katolickiey Naukom

nie-

niedopuścił się szerzyć, y według przestępstwa karał, w Roku zaś 1543. pozwalaiąc wyieżdżać za Granice, z Nauk y Xiąg usprawiedliwiać się nakazuie.

Samą tylko dyssymulacyą Zygmunta Augusta tak się wzmogły odszczepieństwa, że po śmierci onego przynaglone Stany niebespieczeństwy domowego zamieszania warowały im mimo manifesta Prymasa, Biskupow, Woiewodztw Rawskiego, Płockiego, Mazowieckiego, y Podlaskiego Posłow, żadnego do Honorow y Urzędow niedaiąc pozwolenia, a przecież od Roku 1573. tey Konfederacyi, do Roku 1587. przez lat czternaście tak się wzmocnili, że Zygmunt trzeci na ten czas do Tronu przychodzący pięciu tylko Senatorow Swieckich zastał katolikow. Czytaymy Konfederacye 1632. 1648. ktoremi dla zewnętrznych y wewnętrznych niebespieczeństw maią naywięcey pozwolonych sobie Przywilejow, wszakże *usu* tylko niemocy Prawa pozwolone stoiące zbory w Dobrach Krolewskich konserwować pozwolono; zakazuiąc nowych stawiać. Wszakże wiemy z Historyi że Dyssydenci dla rozprzestrzenienia swey Wiary wzamieszaniu chcąc iednać pożytki, naywięcey do rozerwania Elekcyi Zygmunta trzeciego, do wzmocnienia rokoszu przeciwko niemu przydali; Wiemy że z Karolem Dziewiątym przeciwko JANOWI Kazimierzowi, z Karolem Dwunastym Krolami Szwedzkiemi przeciwko Augustowi wtoremu Krolom y Panom swoim łączyli się, y prawie liczbą swoią Woyska Szwedzkie przewyższali; sama Konstytucya 1717. opisuie złośliwe przeciwko Wierze y Oyczyznie Dyssydentow postępki.

Niewspominam Historyi Toruńskiey z wzgardą Swiętey naszey Wiary, y powagi Rzeczypospolitey, Jey naywyższych Praw nieszczęśliwie za wieku naszego przypadłey, przymuszone były Stany Rzpltey Konstytucyą Seymu 1724. Woysko swoie ruszyć na assystencyą wyznaczonemu dla ukarania tey zuchwałości Sądowi; Milczeć y zapomnieć nie można zaciętego Gdańszczanow na tak wiele Konstytucyi Seymowych, Relacyinych, Assessorskich Dekretow uporu, w nieoddaniu Katolikom Kościoła Panny Maryi, gwałtownie przez Dyssydentow opanowanego, y dla tego to dyssymulować Dyssydentom, aby oni w swych tryumfowali złościach, y w nich się zatwardzali, a Rzeczpospolita y Wiara prawowierna w ustawicznym były niebespieczeństwie, y poruszeniu.

Niosę do Tronu W. K. Mci z tym Projektem Wiarę prawowierną, ktora niewzruszone Krolestwa y Trony naymocniey utrzymuie, Niosę do Was Prześwietny Senacie, ktorych wielkie Cnoty, wielkie zasługi do tego wyniosły starszeństwa; Niosę do Ciebie przezacny Stanie Rycerski godni Kolledzy moi, na ktorym iako na piersiach Moralnego Rzeczypospolitey Ciała całość Wiary y Oyczyzny zasadza się, tę Wiarę prawowierną ktorey istotnych Naśladowcow owoce pokazuią, ktora bez uczynkow iest umarła, y wzaiemnie bez niey uczynki, a naylepiey na żarliwych w obronie swoiey gruntuie się umysłach, y czynach; ktora aż do grobu za nami poydzie, y od Sędziego Boga według naszey gorliwości, lub oziembłości rozeznana y sądzona będzie, y mowię słowy Polityka starego Polskiego: *Amo libertatem in Curia, in Senatu suspicio, in Armis prædico, ubique veneror, ubique depereo, sed tamen non ad Aras, mihi enim Libertas Religionis non politiam, sed polithæam, hoc est confusionem, turbas, seditiones, pestem Reipublicæ redolet.*

Już na Sessyi dowiodłem słowy Prawa, ktore są y być powinny naywiernieyszym świadectwem, że ordynaryinie w bezKrolewiu Konfederacye iednomyślną stanowiły Prawa zgodą, że extraordynaryine lubo dla rożnych zawsze nagłych Rzeczypospolitey potrzeb przedsiewzięto bywały Konfederacye, nigdy się iednak do stanowienia Praw niewdawały, tylko na początku Seymow rozwijały się, dawny rząd wprowadzaiąc y ubespie-

czaiąc głos wolny *in Jure vetandi* zasadzony, że nigdy długo nietrwały. Podobało się iedak Stanom Rzeczypospolitey mimo niektorych Senatorow y Nas Posłow niewchodzących formować *turnum* na zniesienie Cła Generalnego od Szlacheckich własnych na Gruntach swoich wydanych y wykarmionych Towarow, a w tym przywrocenie iedney z Swobod Szlacheckiego stanu, na znak bowiem wolności od tych Ceł dawnemi Prawami stan Szlachecki był uwolniony, z przyłączaiącemi się swemi Woiewodztwy *per pacta subiectionis* ta wolność była nadana, nie tylko iednostayna zachodzić powinna zgoda, ale zgodne W. K. Mci y Stanom Rzeczypospolitey dziękczynienie; lecz iakom mowił słowy wiekami całemi pamiętnemi Władysława Łokietka; *że Polacy nasi Przodkowie Wolność nad fortuny y życia poważali, a Wiarę nad wolność przeważali*, tak po podpisanym ubespieczenia Wiary Projekcie, za zniesienie Cła tego wolnościom Szlacheckim szkodliwego, dziękować mieć będę honor.

Mości Panie Marszałku Poselski nasz wielce Mci Panie, y Prawa inaczey niemogą być tłumaczone tylko iak w sobie brzmią, według dawnych Statutow y Konstytucyi, tym więcey Przysięgi, przysiągłeś Waszeć Mości Panie Marszałku Poselski nasz wielce Mci Panie. *Zadney Konstytucyi na ktorąby zaszła Kontradykcya, o ktorą trzykroć pytać się powinieneś, in Volumen Legum niepodawać, y niewpisywać.* Przysięgli Jichmć W. M. Panu do pracy przyłączeni nie iak Konsyliarze do Konfederacyi, ale iak Kommissarze do Konstytucyi wolnego Seymu; *z pilnością przestrzegać, aby żadna Konstytucya in Volumen Legum niewchodziła, na ktorgby Omnium Ordinum niezaszła zgoda.* Ta przysięga ustanowiona była na wolnym 1678. Roku Seymie, na wolne Seymy ta przysięga nieprzerwanie aż dotąd na wolnych Seymach była w używaniu, inney ani w Historyi ani w prawie nieczytamy. Marszałka Konfederackiego inne są obowiązki, inne przysięgi, statuta, Konstytucye nie są inaczey pisane y stanowione tylko *de unanimi Consensu* lub za zgodą *Omnium Ordinum* tak ufam, gdy Senatorowie y my Posłowie niepozwalamy na podpisanie tego Cła generalnego projektu, przed podpisaniem projektu ubespieczenia Wiary, nie podpiszesz, przykłady przeciwko wyraźnym Prawom nie są tylko gorszącym bezprawiem.

Grożono nam Cudzoziemską mocą, mam ufność mocną że tych sprzymierzonych z Rzplitą Monarchow wyroki aż do poruszenia Wiary prawowierney Narodu Naszego wolnego nikomu niepodległego zachodzić nie mogą, ani powinny, pogrozili nam Kolledzy wygnaniem, mile by nam było, y owszem sama śmierć naypożądańsza za utrzymowanie Wiary, wolności, naywyższego Prawa. *Salus Reipublicæ suprema lex esto ne quid detrimenti Respublica patiatur?* y ktory mam honor teraz łączyć się z przezornemi Nieba y miłości Oyczyzny pełnemi Xcia JMci Biskupa Krakowskiego Sentymentami, radbym Go przezwyciężyć y poprzedzić założeniem Głowy moiey fundamentow, ktoreby miały być kopane na wystawienie Zborow lub Oratoriow iedno znaczących dla Dyssydentow schadzkę na Nabożeństwa, a pod tym pozorem może na bunty iako się trafiało nieszczęśliwie; a do Was kończąc mowę moię Prześwietne Stany mowię; *Aut vestris stabit, aut ruet Roma lacertis.*

